



## Ocena działań prowadzona w ramach badań ewaluacyjnych „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” w suwalskiej PWSZ w latach 2014/2015 i 2015/2016

Assessment of Activities Led as Part of Evaluation Studies of “Pro-health Programme for 2013-2016” in the State Higher Vocational School in Suwalki in 2014/2015, 2015/2016 Years

Małgorzata Andryszczyk<sup>\*1(A-D,F)</sup>, Ewa Kleszczewska<sup>1(A,C,D,E)</sup>

<sup>1</sup>Wydział Ochrony Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Edwarda

A – koncepcja i przygotowanie projektu badań, B – wykonanie analiz diagnostycznych, zbieranie danych, C – analiza statystyczna, D – interpretacja danych, E – przygotowanie manuskryptu, F – opracowanie piśmiennictwa, G – pozyskanie funduszy.

Autor do korespondencji: Małgorzata Andryszczyk, Wydział Ochrony Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach, ul. Noniewicza 10, 16-400 Suwałki, tel. (87) 56 28 392 tel. 606 309 853, email: malgorzata.a@onet.eu

### STRESZCZENIE

*Wstęp.* Badania ewaluacyjne są ustawicznym procesem systematycznego gromadzenia informacji na temat działania, właściwości i rezultatów programów oraz ocen i samooceny osób w nich uczestniczących.

*Cel pracy.* Celem prowadzonych w latach akademickich 2014/2015 i 2015/2016 badań ewaluacyjnych realizowanego w PWSZ w Suwałkach programu, była ocena postaw i zachowań studentów. Podczas badań starano się ustalić, czy studenci w kolejnych latach włączali się w realizację „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” oraz w jaki sposób działania przeprowadzane w ramach tego programu wpłynęły na zmianę stylu ich życia.

*Material i metody.* W latach akademickich: 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016 w PWSZ w Suwałkach wdrożono „Program Prozdrowotny na lata 2013-2016”. Kształtowanie postaw prozdrowotnych zaplanowano, jako programowe działania wieloletnie, definiowane corocznym harmonogramem. Istotna rola badań ewaluacyjnych, prognozowanie długookresowych skutków i efektów powstałych w trakcie wdrażania programu, stały się przesłanką opisanych w pracy badań i analiz (modele Kirkpatricka, CIPP, Bushnell’a).

*Wyniki.* Zarówno w roku akademickim 2014/2015 (43%), jak i 2015/2016 46% badanych studentów była zdania, że program realizowany w PWSZ spełnia swoją rolę, jednocześnie 67% badanych uważa, że zadania realizowane w ramach „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” miały pozytywny wpływ na kształtowanie ich świadomości dotyczącej zdrowia i zmianę zachowań na prozdrowotne.

*Wnioski.* Długofalowa budowa świadomości prozdrowotnej prowadzi do zmian postaw całej grupy docelowej. Dążenie do zmian, usprawnień i dalszego rozwoju jest głównym czynnikiem motywującym do działań studentów; należy postawić na kontynuację działań prozdrowotnych prowadzonych w ramach uczelnianego Programu Prozdrowotnego. Wnikliwa analiza uzyskanych w trakcie ewaluacji wyników staje się podstawą tworzenia/aktualizacji corocznych harmonogramów.

*Słowa kluczowe:* badania ankietowe, badania ewaluacyjne, programy prozdrowotne

### SUMMARY

*Background.* The evaluation is an endless process of systematic collection of information about the activities, characteristics and results of the programmes and evaluation of people participating in them or self-evaluation.

*Objective.* The aim of the evaluation in the academic years 2014/2015 and 2015/2016, in relation to the programme carried out in PWSZ in Suwalki, was to assess the attitudes and behaviours of students. We were interested whether the students in the following years, got involved in the implementation of the “Pro-health Programme for 2013-2016” and how the activities carried out as part of the programme have changed their way of life.

*Material and methods.* “Pro-health Programme for 2013-2016” was implemented in the State Higher Vocational School in Suwalki in the academic years: 2013/2014, 2014/2015 and 2015/2016. It was planned to form pro-health attitudes within a long-term programme defined with an annual schedule. The important role of evaluation, as well as forecast the long-term consequences and effects that arised in the implementation of the programme have become a reason for the described research and analysis (models of Kirkpatrick, CIPP, Bushnell).

*Results.* In the academic year 2014/2015 (43%) and 2015/2016 46% of the students tested claimed, that the programme carried out in PWSZ fulfilled its role. In the same time, 67% of tested believed, that the tasks carried out within the “Pro-health Programme for 2013-2016” had a positive impact on forming awareness of their health and changing their behaviours to pro-health.

*Conclusions.* In the academic year 2014/2015, as well as 2015/2016 almost half of the students tested claimed, that the programme carried out in PWSZ fulfilled its role. In the same time, the great majority of tested believed, that the tasks carried out within the “Health-Oriented Programme for 2013-2016” had a positive impact on forming awareness of their health and changing their behaviours to health-oriented.

*Key words:* surveys, evaluation research, pro-health programmes

## WSTĘP

Problematyka zdrowia oraz przeciwdziałania jego zagrożeniom staje się zjawiskiem coraz bardziej istotnym we współczesnym świecie, dlatego rośnie zainteresowanie przygotowaniem młodego pokolenia do aktywnego działania na rzecz zdrowia (zarówno własnego, jak i innych). Utrzymanie dobrego zdrowia jest złożonym procesem, znaczące więc jest upowszechnianie zdrowego stylu życia oraz podnoszenie wagi świadomości zdrowotnej. Na podstawie badań własnych i innych ośrodków wykazano, iż zachowania prozdrowotne są bezpośrednim czynnikiem determinującym dobre zdrowie i samopoczucie człowieka [1-8].

Zarówno polski, jak i światowy dorobek naukowy dotyczący szeroko rozumianej profilaktyki jest bogaty [4-14], jednocześnie wiedza z tego obszaru nie jest do końca wykorzystana [3,5-8,10]. Wydaje się, że należy rozwijać modele konstruowania programów profilaktycznych [11-13,15-16] opartych na podstawach naukowych, wprowadzanych w sposób uwzględniający warunki lokalne, również w uczelniach o profilu medycznym. W literaturze przedmiotu znaleźć można informacje o programach, zadaniach i zobowiązaniach przyjętych przez rządy różnych krajów, i przez bardzo różnorodne gremia, współdziałające na rzecz zdrowia. Opisano wiele działań prozdrowotnych prowadzonych przez światowe, krajowe i regionalne ośrodki [5-8,10-16]. PWSZ w Suwałkach także włącza się w tego typu działania, kładąc szczególną uwagę na wartość zdrowia, zagrożenia płynące z rozwoju cywilizacji oraz fakt, że zdrowie, to nie tylko przywilej i prawo każdego człowieka, ale i zadanie dla niego [2,3,7,17-19]. Zdrowie, choć nie do końca doceniane, ma szczególne znaczenie dla studentów, którzy większość swojego czasu poświęcają nauce i pracy.

Najważniejszym czynnikiem warunkującym zdrowie jest prozdrowotny styl życia, dlatego świadomy wybór zachowań służących utrzymaniu i doskonaleniu zdrowia, staje się jednym z najważniejszych wyzwań dla naszego społeczeństwa. Oznacza to podnoszenie wiedzy i umiejętności z zakresu zdrowego stylu życia, świadomego kreowania i wspomagania zdrowia oraz tworzenia i wdrażania kompleksowych programów ukierunkowanych na zdrowie. Takie cele stawia „Program Profilaktyczny na lata 2013-2016” wdrożony w PWSZ w Suwałkach. Głównym zadaniem programu jest wytyczanie sposobów utrzymania zdrowia, dochodzenie do zdrowia oraz dbanie o nie. Trzyletni okres pobytu studenta na uczelni staje się, z punktu widzenia działań Programu Prozdrowotnego, nie tylko okresem kształcenia w celu przygotowania do pracy zawodowej, czasem intelektualnego rozwoju prowadzącego do kreatywnego, innowacyjnego działania w ramach gospodarki opartej na wiedzy, ale również okresem, w którym prowadzona jest korekta zachowań zdrowotnych skłaniająca studentów do ciągłego podążania w kierunku

zdrowego modelu życia.

W 2013 roku w Instytucie Ochrony Zdrowia (obecnie Wydział Ochrony Zdrowia – w skrócie WOZ) w PWSZ w Suwałkach opracowano i wdrożono „Program Prozdrowotny na lata 2013 – 2016”. Program, zatwierdzony w sierpniu 2013 r. przez Senat, obejmuje edukację środowiska, działania interwencyjne, rozwój bazy rekreacyjnej, monitorowanie stanu zagrożeń dotyczących nowotworów złośliwych i czynników ryzyka na poziomie regionalnym, ale i również – ze względów położenia - na poziomie międzynarodowym. Idea wspólnego realizowania programów prozdrowotnych wspierana jest poprzez działania wirtualnych grup badawczych, prowadzących równoległe badania na Białorusi i Ukrainie [3,4,7,18,19].

## MATERIAŁ I METODY

Analogicznie, jak w roku akademickim 2014/2015 (pierwszy rok badania ewaluacyjnego) [2], w roku 2015/2016 (drugi rok badania ewaluacyjnego), w PWSZ w Suwałkach, przeprowadzono, zgodnie z harmonogramem „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” autorskie badania ankietowe. Wykonano je systemem internetowym LimeSurvey. Jest to rozprowadzany na zasadach wolnego oprogramowania internetowy system ankiet napisany w języku PHP i wykorzystujący bazę danych MySQL, PostgreSQL lub MSSQL. Ankieta miała charakter anonimowy i dobrowolny. Odpowiedzi udzielili wszyscy studenci, którzy zgodzili się wziąć udział w badaniu ewaluacyjnym. Następnie przeprowadzono analizy statystyczne dla obu grup studentów (pierwszy i drugi rok badania ewaluacyjnego), stosując modele Kirkpatricka, CIPP i Bushnell'a. Ankiety ewaluacyjną w roku akademickim 2014/2015 wypełniły 134 osoby, w tym 86 kobiet oraz 48 mężczyzn, w roku akademickim 2015/2016 – 243 studentów, w tym 161 kobiet i 82 mężczyzn. Łącznie w badaniu ankietowym udział wzięło 377 respondentów. Ankietowana młodzież reprezentowała różne kierunki studiów, głównie medyczne. Podczas badań założyliśmy, że aktywne postępowanie studentów jest wyznacznikiem prawidłowo prowadzonych działań „Programu Prozdrowotnego na lata 2013–2016”. Uzyskane dane posłużyły do stworzenia bazy danych PWSZ w Suwałkach oraz budowy modelu zachowań prozdrowotnych młodzieży akademickiej zamieszkującej pogranicze Polski. Poniżej w tabeli 1 podano przykładowy harmonogram działań prowadzonych w ramach „Programu Prozdrowotnego na lata 2013–2016” w roku akademickim 2015/2016.

Tabela 1. Harmonogram na rok akademicki 2015/2016.

Harmonogram na rok akademicki 2015/2016		
Lp.	Październik 2015	Uwagi
1.	Badanie metodą ankiet on-line (LimeSurvey) studentów kierunków prowadzonych przez Wydział Ochrony Zdrowia. Uniwersytet Dziecięcy: <i>Dlaczego myjemy ręce?</i> i <i>Jak uratować komuś życie?</i>	01–31.10.2015 Badanie studentów zgłaszających akces do pracy na rzecz zmian zachowań na prozdrowotne. Cykl zajęć dla dzieci. Systemowo prowadzone zajęcia dla około 100 dzieci z Suwałk.
2.	<i>Dzień Dawcy Szpiku</i> – akcja we współpracy z Fundacją DKMS	21.10.2015 Rejestracja potencjalnych dawców oraz szerzenie wiedzy na temat transplantacji.
3.	Baza Dawców Komórek Macierzystych Polska. Akcja <i>Honorowe Krwiodawstwo</i> w PWSZ w Suwałkach.	29.10.2015 Pobór krwi we współpracy z Wojewódzką Stacją Krwiodawstwa w Suwałkach. Studenci - około 30 osób.
4.	Konferencja „Profilaktyka chorób nowotworowych u kobiet” we współpracy z: Wojewódzkim Ośrodkiem Koordynującym Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi;	27.10.2015 Współpraca w ramach podpisanych umów, łącznie w konferencji wzięło udział około 200 osób (studentów i nauczycieli akademickich).
5.	Wojewódzkim Ośrodkiem Koordynującym Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Szyjki Macicy, Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie oraz Rzecznikiem Prasowym Podlaskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ.	
Lp.	Listopad 2015	Uwagi
1.	Badanie metodą ankiet on-line (LimeSurvey) studentów kierunków prowadzonych na Wydziale Humanistyczno – Ekonomicznym.	01–30.11.2015 Badanie studentów, którzy zgłosili swój akces do pracy na rzecz zmian zachowań na prozdrowotne. XV Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „Tytoń a zdrowie” Poznań, 25-26.11.2015.
2.	Prezentacja wyników ankiet za rok akademicki 2014/2015 na Konferencji „Tytoń i zdrowie”. Wykłady: „ <i>Alkohol a choroby cywilizacyjne</i> ”, „ <i>Opinie i postawy studentów PWSZ w Suwałkach wobec aktywności fizycznej i palenia tytoniu</i> ”. Światowy Dzień Rzucania Palenia – działanie we współpracy z Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie oraz z NFZ Podlaski Oddział Wojewódzki w Białymstoku i Delegaturą w Suwałkach.	19.11. 2015 Współpraca w ramach podpisanych umów, łącznie w akcji wzięło udział około 250 osób (studentów i nauczycieli akademickich).
3.	<i>Światowy Dzień Rzucania Palenia</i> – działanie we współpracy z Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie oraz z NFZ Podlaski Oddział Wojewódzki w Białymstoku i Delegaturą w Suwałkach.	
4.	<i>Honorowe Krwiodawstwo</i> w PWSZ w Suwałkach- cyklicznie organizowane akcje poboru krwi przez studentów PWSZ.	22-26.11.2015 Dni Honorowego Krwiodawstwa PCK. Udział studentów w Turnieju Młoda krew ratuje życie.
Lp.	Grudzień 2015	Uwagi
1.	Badanie metodą ankiet on-line (LimeSurvey) studentów kierunków prowadzonych na Wydziale Politechnicznym. Dzień profilaktyki stomatologicznej. Cel: edukowanie społeczeństwa w zakresie higieny jamy ustnej oraz profilaktyki i leczenia próchnicy. Towarzyszy jej Konferencja naukowo-szkoleniowa pt. „Zdrowy uśmiech wizytówką każdego człowieka”. Hasła: <i>Zrób przegląd zębów, a gratis dostaniesz czerwonego buszaka, Zdrowy uśmiech na plus i czerwień moich ust, Zdrowy uśmiech na plus, a poczujesz na policzku czerwień moich ust.</i> Uniwersytet Dziecięcy: <i>Mózg – centrum dowodzenia naszego ciała.</i>	01–19.12.2015 Badanie studentów, którzy zgłosili swój akces do pracy na rzecz zmian zachowań na prozdrowotne. 15.12.2015 Ocena stanu jamy ustnej studentów; dystrybucja materiałów promocyjnych. Akcja „Zdrowy uśmiech” prowadzona przez studentki i pracowników WOZ. Akcja przeprowadzona we współpracy z Uniwersytetem Medycznym w Białymstoku, w ramach podpisanych umów o współpracy. Łącznie w akcji udział wzięło ponad 150 osób.
2.		
3.		Systemowo prowadzone zajęcia dla około 100 dzieci z Suwałk.

Lp.	Styczeń 2016	Uwagi
1.	Ciąg dalszy badania metodą ankiet on-line (LimeSurvey) studentów na Wydziale Politechnicznym.	10–31.01.2016 Badanie studentów, którzy zgłosili swój akces do pracy na rzecz zmian zachowań na prozdrowotne.
2.	<i>Honorowe Krwiodawstwo</i> w PWSZ w Suwałkach. Akcja poboru krwi u studentów PWSZ w Suwałkach.	14.01.2016 Akcja we współpracy z Wojewódzką Stacją Krwiodawstwa w Suwałkach.
3.	Uniwersytet Dzieciocy: <i>Tajemnice bakterii. Czy wszystkie bakterie są złe i jak spędziłem moje pierwsze dni życia w szpitalu?</i>	23.01.2016 Systemowo prowadzone zajęcia dla około 100 dzieci z Suwałk.
Lp.	Luty 2016	Uwagi
1.	<i>Międzynarodowy Dzień Walki z Rakiem</i> – działanie we współpracy z Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej – Curie oraz z NFZ Podlaski Oddział Wojewódzki w Białymstoku i Delegaturą w Suwałkach. Cel: zapobieganie, wczesne wykrywanie oraz szerzenie wiedzy na temat nowotworów, w tym: zasad zdrowego żywienia, które ma wpływ na rozwój raka jelita grubego i żołądka oraz znaczenia badań profilaktycznych (nacisk na prewencję w raku szyjki macicy) oraz promowanie aktywności fizycznej	26.02.2016 Promowanie samobadania (self -examination, wykonywanego samodzielnie według ustalonych wskazówek). Konferencja <i>Regionalne programy profilaktyczne</i> . Wykład: <i>Stany przednowotworowe i nowotworowe skóry</i> oraz Podsumowanie akcji profilaktycznych w PWSZ w Suwałkach w roku akademickim 2014/2015. Dodatkowo: badanie poziomu cukru we krwi, ciśnienia tętniczego krwi, tlenu węgla w wydychanym powietrzu oraz pokazy na siłowni.
Lp.	Marzec 2016	Uwagi
1.	Uniwersytet Dzieciocy: <i>Medycyna, która ratuje życie i Fantomy, symulatory, cyborgi, czyli medycyna wczoraj i dziś.</i>	05.03.2016 Systemowo prowadzone zajęcia dla około 100 dzieci z Suwałk.
Lp.	Kwiecień 2016	Uwagi
1.	<i>Światowy Dzień Zdrowia</i> . Cel: szerzenie wiedzy o szkodliwości palenia, nadmiernego picia alkoholu, ciągłego stresu, dopalaczy, itp. Budowa świadomości, że ww. czynniki powodują uzależnienie. Promowanie zdrowego stylu życia.	07.04.2016 Akcja we współpracy z Powiatową Stacją Sanitarno–Epidemiologiczną w Suwałkach w ramach podpisanych umów. Zdrowy człowiek, zdrowe społeczeństwo podstawą do osiągnięcia osobistego oraz zbiorowego sukcesu.
2.	<i>Honorowe Krwiodawstwo</i> w PWSZ w Suwałkach. Akcja poboru krwi: studenci PWSZ w Suwałkach.	21.04.2016 Akcja we współpracy z Wojewódzką Stacją Krwiodawstwa w Suwałkach.
Lp.	Maj 2016	Uwagi
1.	<i>Światowy Dzień Bez Papierosa</i> – akcja prowadzona we współpracy z Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej – Curie.	31.05.2016 Zachęcanie do wyboru zdrowego stylu życia wolnego od dymu tytoniowego.
2.	Promocja profilaktyki prozdrowotnej na imprezach masowych.	01–31.05.2016 Udział studentów i pracowników PWSZ w piknikach regionalnych.
Lp.	Czerwiec 2016	Uwagi
1.	Podsumowanie wyników działań prowadzonych w ramach „Programu Prozdrowotnego 2013–2016” na PWSZ w Suwałkach. Przedstawienie Senatowi sprawozdania z realizacji harmonogramu działań prewencyjnych i profilaktycznych.	Umieszczenie sprawozdania z realizacji Programu za rok akademicki 2015/2016 na stronie internetowej Uczelni
2.	Promocja profilaktyki prozdrowotnej na imprezach masowych.	01–30.06.2016 Udział studentów i pracowników PWSZ w piknikach regionalnych.

## WYNIKI

Stosowana w trakcie badań ewaluacja jest usystematyzowanym i ciągłym procesem, w którego skład wchodziły różne źródła wiedzy gromadzone pod kątem informacji o procesie budowy świadomości, wartości, metodach, kontekście i wynikach działań prowadzonych w ramach „Programu prozdrowotnego na lata 2013–2016”. Coroczne działania kończyło wyciągnięcie wniosków i spisanie rekomendacji, które pozwalały na ukierunkowanie i polepszenie działalności edukacyjnej w ramach działań na następny rok akademicki. Jednym z celów operacyjnych ewaluacji było pokazanie, czy dane przedsięwzięcie spełniło oczekiwania biorących w nim udział. Wyniki i osiągnięcia ewaluacji (wraz z analizą [2,7,17,18]) podano do wiadomości Senatu PWSZ i społeczności akademickiej.

W przyjętym procesie ewaluacji zarówno studenci, jak i nadzorujący ich pracę nauczyciele akademicy, uczyli się rozumieć, nadawać wartość i wyciągać wnioski z własnych doświadczeń z procesu budowy świadomości. Uczestnicy „Programu prozdrowotnego na lata 2013–2016” szukali powiązań pomiędzy prowadzonymi działaniami a budową własnego modelu życia w zdrowiu. Podobnie jak w roku akademickim 2014/2015 [2] badania rozpoczęliśmy analizując model Kirkpatricka [22] Poddano analizie cztery poziomy: reakcję, uczenie się, zachowania oraz wyniki. Następnie stosując model CIPP [23], prowadzono ewaluację kontekstu, procesu, wkładu i produktu. W trakcie działań ewaluacyjnych przemyślano również podejście systemowe wg. Bushnell'a, [24] analizując cztery poziomy: wkład, proces, wyniki i efekty. Na zakończenie procesu ewaluacji analizowano trzy poziomy wg Departamentu Edukacji Stanów Zjednoczonych [25], badając: efekt, wpływ i proces. Poruszono kwestię efektu – natychmiastowych, bezpośrednich konsekwencji wdrożenia „Programu prozdrowotnego na lata 2013–2016” dla uczestników. Poniżej w tabelach 2-6 zestawiono wyniki z odpowiedzi uzyskanych w procesie ewaluacji według podanych powyżej modeli. Tabela 2 zestawia odpowiedzi respondentów na temat celowości realizacji programu prozdrowotnego.

Tabela 2. Czy zdaniem respondentów program realizowany w PWSZ spełnia swoje zadania?

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
Tak	58	43	112	46
Nie	31	23	63	26
Nie mam zdania	45	34	68	28
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

Na podstawie przeprowadzonych ankiet widzimy, że w kolejnych latach rośnie udział badanych w działaniach

Programu Prozdrowotnego. 112 respondentów (46%) odpowiedziało, że program prozdrowotny realizowany w PWSZ, zakładający ograniczenie palenia tytoniu, picia alkoholu, spożywania produktów typu fast-food, redukcję stresu, jak też zwiększenie aktywności fizycznej, spożywania zdrowej żywności oraz samobadania piersi spełnia nakładane na program zadania. Zmniejszył się też procent osób, z 34% do 28 %, które „nie mają zdania”, co oznacza, że świadomość prozdrowotna studentów rośnie. W drugim pytaniu sprawdzaliśmy, czy zadania realizowane w ramach programu prozdrowotnego, np. Europejski Dzień Walki z Rakiem, honorowe krwiodawstwo, Światowy Dzień Rzucania Palenia, Międzynarodowy Dzień Walki z Rakiem, Światowy Dzień Zdrowia, itp. miały wpływ na kształtowanie świadomości prozdrowotnej ankietowanych. Tabela 3 zestawia wyniki obrazujące odpowiedzi studentów.

Tabela 3. Wpływ zadań realizowanych w ramach programu prozdrowotnego na kształtowanie świadomości prozdrowotnej ankietowanych.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
Tak	91	68	162	67
Nie	24	18	45	18
Nie mam zdania	19	14	36	15
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

Biorąc pod uwagę odpowiedzi na drugie pytanie 91 ankietowanych (68%) w 2014/2015 roku uważa, że zadania realizowane w ramach programu prozdrowotnego miały wpływ na zmianę ich postaw prozdrowotnych. Wartość ta w kolejnym roku trwania programu utrzymała się na podobnym poziomie, ponieważ analogiczną opinię w tej kwestii mają 162 osoby (67%). Zaledwie 36 osób (15%) nie ma zdania na ten temat.

Na trzecie pytanie, czy studenci biorą czynny udział w realizowanych przedsięwzięciach w ramach programu prozdrowotnego, np. udział w akcjach nastawionych na profilaktykę nowotworową, honorowym krwiodawstwie, akcjach antynikotynowych, w roku akademickim 2014/2015 aż 51% badanych odpowiedziało „tak”. Wartość ta w kolejnym roku badania wynosiła 43% (105 ankietowanych) (Tab. 4).

Tabela 4. Liczba studentów biorących czynny udział w realizowanych przedsięwzięciach w ramach Programu Prozdrowotnego.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
Tak	69	51	105	43
Nie	65	49	138	57
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

W dalszej części pytania 3 interesowało nas, w jakich przedsięwzięciach młodzi ludzie brali udział (Tab. 5).

Tabela 5. Przedsięwzięcia, w których studenci brali czynny udział.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
<b>Profilaktyka nowotworowa (Europejski Dzień Walki z Rakiem, Międzynarodowy Dzień Walki z Rakiem)</b>	27	15	68	23
<b>Honorowe krwiodawstwo</b>	68	38	83	28
<b>Akcje antynikotynowe (Światowy Dzień Rzucania Palenia, Światowy Dzień bez Papierosa)</b>	27	15	48	16
<b>Akcje antyalkoholowe (Światowy Dzień Trzeźwości) i Akcje antynarkotykowe (Międzynarodowy Dzień Walki z Narkomanią)</b>	19	10	26	9
<b>Akcje promujące aktywność fizyczną i zdrowe odżywianie (Światowy Dzień Zdrowia)</b>	27	15	32	11
<b>Promocja profilaktyki prozdrowotnej na imprezach masowych</b>	13	7	40	13
<b>Razem</b>	<b>181</b>	<b>100</b>	<b>297</b>	<b>100</b>

W pytaniu 5: Czy zdaniem respondentów należy kontynuować działania prowadzone w ramach programu prozdrowotnego w obecnej formie, w pierwszym roku badania ewaluacyjnego większość, bo 58% studentów odpowiedziała twierdząco. Spośród całej grupy ankietowanych 5% uważa, że nie należy dalej prowadzić działań w ramach ww. programu, a 37% nie ma zdania na ten temat. W kolejnym roku badań ewaluacyjnych stwierdzono, że 102 ankietowanych (42%) oczekuje dalszej kontynuacji działań, 20 badanych (8%) sądzi, iż należy zaprzestać ich realizacji, a 121 osób (50%) nie wyraża swego zdania. Wyniki zawiera tabela 6.

Tabela 6. Zasadność kontynuowania działań prowadzonych w obecnej formie.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
<b>Tak</b>	78	58	102	42
<b>Nie</b>	6	5	20	8
<b>Nie mam zdania</b>	50	37	121	50
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

W rozwinięciu poprzedniego pytania interesowało nas, na jakie formy działania ankietowani studenci zmieniliby lub uzupełnili działania prowadzone w ramach ww. programu. Swoje rekomendacje do tego pytania, w roku akademickim 2014/2015 podało zaledwie 10% ankietowanych studentów, w roku akademickim 2015/2016 - 12%. Młodzież proponowała: wspólne ćwiczenie, akcje typu maratony biegowe, fitnessowe, zawody sportowe typu „uczniowie kontra nauczyciele”. Sugerowano potrzebę zwiększenia informacji w ramach akcji harmonogramowych, np. choroby kardiologiczne, bądź nawet organizowanie zdjęć dodatkowych dotyczących chorób cywilizacyjnych (np. cukrzyca typu 2). Podpowiadano, że takie zdjęcia bardziej trafiają do odbiorcy. Proponowano zapraszanie znanych osób ze świata filmu, sztuki, które promowałyby zdrowy styl życia. Zwrócono uwagę na potrzebę większej reklamy prowadzonych działań w mediach lokalnych.

Kolejne pytanie dotyczyło zdania badanych studentów na temat zaplanowania programu prozdrowotnego. W pierwszym roku ewaluacji pozytywną opinię na ten temat wyraziło 53% respondentów (71), w drugim roku badania również 53% (128 badanych). Rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Opinia badanych na temat właściwego zaplanowania programu prozdrowotnego.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
<b>Tak</b>	71	53	128	53
<b>Nie</b>	15	11	35	14
<b>Nie mam zdania</b>	48	36	80	33
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

O ilość zaplanowanych przedsięwzięć do realizacji w programie zapytaliśmy w pytaniu 7. Za wystarczającą ich liczbę, w pierwszym roku badania uznało 72% studentów. W opinii 27% ankietowanych planowanych zamierzeń było za mało, a tylko 1 osoba stwierdziła, że było ich za dużo.

W drugim roku badań ewaluacyjnych podobnie, bo 72% respondentów akceptuje liczbę zaplanowanych akcji. 26% młodych ludzi podaje, iż było ich za mało, natomiast 2% badanych twierdzi, że było ich za dużo. W tabeli 8 zestawiono odpowiedzi w kolejnych latach badań ewaluacyjnych.

Tabela 8. Ocena studentów na temat ilości zaplanowanych przedsięwzięć do realizacji w programie.

Odpowiedź	Rok akademicki			
	2014/2015		2015/2016	
	n	%	n	%
<b>Wystarczająca</b>	97	72	175	72
<b>Za mało</b>	36	27	64	26
<b>Za dużo</b>	1	1	4	2
<b>Razem</b>	<b>134</b>	<b>100</b>	<b>243</b>	<b>100</b>

## DYSKUSJA

Naszym docelowym horyzontem jest poprawa zdrowia każdego studenta, co w dalszej perspektywie przełoży się na poprawę zdrowia całej ich grupy. Zagadnienia zdrowia oraz profilaktyka chorób cieszą się coraz większym zainteresowaniem młodych ludzi i powodują wzrost ich zaangażowania w dbałość o zdrowie własne i innych ludzi [2,8]. Studenci dostrzegają potrzebę realizacji działań Programu Prozdrowotnego oraz to, że spełnia on swoją rolę. Jednocześnie zdecydowana większość badanych uważa, że zadania realizowane w ramach „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” miały pozytywny wpływ na kształtowanie ich świadomości dotyczącej zdrowia i zmianę zachowań na prozdrowotne [2,17].

Aktywne włączanie się w realizację programów prozdrowotnych nie tylko edukuje, ale także rozwija nowe sposoby myślenia oraz kształtuje nowe podejście do zagadnień ochrony zdrowia [19]. Bezpośrednio zależy też od osobistego zaangażowania i wkładu pracy jego uczestników. Większość wyników badań w licznych publikacjach ukazuje nam, iż polska młodzież nie jest dostatecznie przygotowana do ochrony i pomnażania zdrowia oraz nie zawsze prowadzi zdrowy styl życia [4,6,17,21]. Pociuszającym może być jednak fakt, iż studenci wykazują chęć uczestnictwa w działaniach promocyjnych, profilaktycznych i prozdrowotnych, co skutkuje w efekcie zmianą zachowań na prozdrowotne. Ewaluacja świadomości prozdrowotnej powinna prowadzić do zmian postaw prozdrowotnych ankietowanych, co w dalszej perspektywie przełoży się na poprawę zdrowotności społeczeństwa.

## WNIOSKI

Długofalowa budowa świadomości prozdrowotnej prowadzi do zmian postaw całej grupy docelowej, tj. szeroko rozumianej społeczności akademickiej. Dążenie do zmian, usprawnień i dalszego rozwoju jest głównym czynnikiem motywującym studentów do działań; należy postawić na kontynuację działań prozdrowotnych prowadzonych w ramach uczelnianego Programu Prozdrowotnego, dbając o jego jakość. Wnikliwa analiza uzyskanych w trakcie ewaluacji wyników staje się podstawą tworzenia/ aktualizacji corocznych harmonogramów, zaś analizy zmieniających się potrzeb studentów tworzą bazę danych dla naszej PWSZ. Działania prowadzone w ramach „Programu Prozdrowotnego na lata 2013–2016” są już na ukończeniu. Zyskały aprobatę społeczności akademickiej i w związku z tym, bazując na otrzymanych dotychczas wynikach/ informacjach oraz uwzględniając sugestie badanych, winny być kontynuowane jako „Program Prozdrowotny na lata 2016–2020”.

## PIŚMIENNICTWO

1. Ponczek D., Olszowy I.: Styl życia młodzieży i jego

wpływ na zdrowie. *Prob Hig Epidemiol* 2012;93(2): 260-8.

2. Andryszczyk M., Kleszczewski T., Kleszczewska E.: Badania ewaluacyjne „Programu Prozdrowotnego na lata 2013-2016” wdrożonego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Suwałkach. *Przeg Lek* 2015;72(3): 95-98.
3. Szpakow A., Szpakow A., Kleszczewska E., i wsp.: Znaczenie dobrych praktyk w transgranicznych działaniach prozdrowotnych uczelni z Grodna i Suwałk. *Przeg Lek* 2013;10: 832-5.
4. Kolarzyk E., Shpakou A., Kleszczewska E., et al.: Nutritional status and food choices among first year medical students. *Central European Journal of Medicine* 2012;7(3): 396-408.
5. Kózka M., Majda A., Wróbel K.: Styl życia i ryzyko występowania ostrych zespołów wieńcowych. *Prob Hig Epidemiol* 2013;94(4): 740-6.
6. Ślusarska B., Dobrowolska B., Zarzycka D.: Metateoretyczny kontekst zachowań zdrowotnych w paradygmatach zdrowia. *Probl Hig Epidemiol* 2013;94(4): 667-74.
7. Dorosh N., Boyko O., Kleszczewska E., i wsp.: Szacowanie rozpowszechnienia nałogu palenia tytoniu metodą ankiet online wśród studentów ze Lwowa i Suwałk. *Przeg Lek* 2013;10: 823-30.
8. Kowalska M.: Pomiędzy nauką a rzeczywistością zagrożenia zdrowia i możliwość redukcji ryzyka. *Prob Hig Epidemiol* 2015;96(2): 344-8.
9. Briggs D.J., Stern R., Tinker T.L.: Environmental health for All. Risk assessment and risk communication for national environmental health action plan. NATO Science Series. Environmental security vol.49. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, The Netherlands 1999.
10. IARC. European code against cancer. 12 ways to reduce your cancer risk. <http://cancer-code-europe.iarc.fr/index.php/en/> (dostęp 30.12.2015).
11. Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2015. Załącznik do Uchwały Nr 90/2007 Rady Ministrów z dnia 15 maja 2007 r. Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2007.
12. WHO Regional Office for Europe. Environmental health inequalities in Europe. WHO, Copenhagen 2012.
13. <http://www.nfz.gov.pl/dla-pacjenta/programy-profilaktyczne/> (dostęp 20.01.2016).
14. <http://www.ore.edu.pl/programy-profilaktyczne/bank-programow-profilaktycznych/bank-programow-profilaktycznych/> (dostęp 20.01.2016).
15. Zarządzenie Nr 99/2015/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 22 grudnia 2015 r. zmieniające Zarządzenie w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju profilaktyczne programy

zdrowotne.

16. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020/  
[www.legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12279052/](http://www.legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12279052/) (dostęp 20.01.2016).
17. Andryszczyk M., Kleszczewski T., Szpakow A., i wsp.: Ocena deklarowanego stanu odżywiania i sposobu żywienia studentów płci męskiej wybranych uczelni z Suwałk i Grodna w latach 2013-2015. Część I. *Probl Hig Epidemiol* 2015;96(2): 437-43.
18. Kuczyński J., Kleszczewska E., Popławski T., i wsp.: Badanie używania substancji psychoaktywnych oraz postaw prozdrowotnych wśród studentów uczelni z Suwałk, Białegostoku i Grodna. *Probl Hig Epidemiol* 2011;92(4): 760-5.
19. Sobótka J., Broczek K., Leźnicka M., i wsp.: Rozwiązywanie problemów dla poprawy zdrowia -programy promocji zdrowia realizowane w Polsce we współpracy z Dreyfus Health Foundation. *Probl Hig Epidemiol* 2011, 92(4):994-998.
20. Kurpeta W.L., Zaradkiewicz T., Galecki J.: Przygotowanie młodzieży szkół ponadgimnazjalnych Lubelszczyzny do podejmowania aktywności prosomatycznej i prozdrowotnej. *Probl Hig Epidemiol* 2010, 91(1):57-67.
21. Binkowska-Bury M. i wsp.: Wiedza studentów na temat znaczenia wybranych czynników dla zdrowia człowieka. *Zdr Publ* 2008, 118(3):309-314.
22. Kirkpatrick D.L., Kirkpatrick J.D.: *Evaluating training programs: The four levels*. San Francisco 2006, CA: Berrett-Koehler.
23. Mathison S. (red.): *Encyclopedia of Evaluation*. Sage Publications, Inc., London 2005.
24. Kościcka-Ślesińska E.: Ocena efektów szkoleń. *Przedsiębiorstwo przyszłości. Kwartalnik Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej* 2012,11,2, s.75.
25. T-Kit No.7: *Under construction...Citizenship, youth and Europe*. Council of Europe and European Commission, May 2003, p. 57.